

חוק-העיריות החדש - קפוח-זכויות חדש

מאת

שלום שווארץ

א

חוק-העיריות, שנתפרסם בעתון הרשמי ביום 12 ביאנואר, מעלה שוב על סדר-היום את השאלה המוניציפאלית בחיי-הישוב, שהזניח אותה במידה מרובה במשך כל השנים. והרי חשיבות יתירה נודעת לשאלה זו, שכן אוכלוסינו בערים מהווים, לכל הפחות, 75 אחוז מכל הישוב העברי בארץ. ולפיכך הטפול בעיריות משמעו טפול באינטרסים של הרוב המכריע של הישוב*. אף גם זאת: העיריות משמשות, בשיטתה של הממשלה, מעין פרודור למועצה המחוקקת - לטרקלין פוליטי זה, שבו החליט הנציב הנוכחי לפאר ולהשלים את פעולתו הרבגונית במשך חמש שנות-כהונתו.

בכליון-עינים צפינו לחוק החדש, שהרי הוא הובטח לנו עוד בשנת 1927, כשנערכו הבחירות הראשונות לעיריות. הבחירות ההן גרמו לנו אכזבה קשה, כי החוק, שלפיו נערכו, היה בו משום קפוח-זכויותינו מלכתחילה ולמפרע. ניחמה אז הממשלה את באי-הכוח הרשמיים של הישוב ואמרה להם: הן אמנם, נכון הדבר, מלא חוק-הבחירות פגימות, ואולם הרי אינו הוא אלא צעד ראשון. הנה יצא בקרוב חוק חדש, שיקיף את כל הפעולות הנוגעות לעיריות, ובתוכן גם עניני-הבחירות, והליקויים יתוקנו. ובבחירות הבאות תקבלו את כל המגיע לכם לפי הצדק והישר. לחינוך דבריו נסתמך המזכיר הראשי של הימים ההם על העובדה, שהממשלה לא נתנה לעיריות חוקף אלא לשלש שנים, והוא גם רמז, שיתכן מאד, שעם הוצאתו של החוק החדש תפזר הממשלה את העיריות מיד, עוד קודם שיסתיים מועדן, ותכריזו על בחירות חדשות. תנוח דעתכם! - שידלו השלטונות את מנהיגי-היהודים, - הענין ימשך רק זמן קצר מאד, ואתם תגיעו למלוא-זכויותיכם.

* לפי המפקד של 1931 היו אז בארץ ישראל 174.610 יהודים, ומהם ישבו בערים 128,467 איש, כלומר, בערך 74 למאה. ואפשר לשער בבטחה, שמאז באו קצת שינויים בפרופורציה זו - לטובת העיר ולא לטובת-הכפר (על-ידי הגידול המפליא של תל-אביב ועוד).

שבע שנים עברו מאז. אותו המזכיר הראשי, שנתן הבטחות ליהודים ללא כל יסוד, לא רק שאיננו עוד בארץ-ישראל, אלא כבר הספיק לשנות את מקום-שירותו פעמים ברחבי-הקיסרות הבריטית, ועכשיו נתמנה למקום שלישי, הקרוב אלינו — לסודאן. אכן, החוק החדש, שהבטיח לנו המפקד סיימס, נתפרסם סוף-סוף, אחר "תוחלת ממושכה" מצדנו, ואולם גם "מחלת-לב" חדשה באה לנו עם החוק החדש; לא מלוא-זכויות מקבלים אנו מידו אלא קפוח-זכויות מוגבר.

עם תחילת הכבוש הבריטי לא הוכרו על בחירות לעיריות בארץ. השלטונות מינו בכל מקום את חברי-המועצות ואת ראשי-העיריות וסגניהם, ומאחר שהיו רובם ככולם ממתנגדי שאיפותינו, הבליטו את יחסם אלינו כאן, כמו בשאר מעשיהם. נאנקנו תחת העול הקשה של העיריות, שאפנדים שונאי-ישראל שלטו בהן בלי מצרים, ושמנו את כל תקותנו בעתיד, כשיבוא היום המאושר והממשלה תאות להכריז על בחירות. אמרנו בלבנו: הלא בירושלים ובטבריה אנו רוב, בחיפה ובצפת ואף ביפו אנו מיעוט ניכר; ובכן, לא יקשה ממנו, כשתהיינה העיריות נבחרות ולא ממונות, להשיג ביאת-כח, שמגעת לנו לפי מספרנו ולפי חלקנו בתשלום של מסי-העיריות. תקותנו זו לא באה. הבחירות הראשונות, של 1927, לא תיקנו כלל את המצב, והבחירות של עכשיו מקפחות את זכויותינו במידה, שלא ראינו כדוגמתה אפילו בארץ הבית הלאומי...

ב

הממשלה תפנה במדה ידועה את חוקי-העיריות החדש לפי הקו האנגלי, כמו שהיא בכלל מרבה בזמן האחרון להשתמש בחוקיה בדוגמאות אנגליות. כמה דברים, שהם נהוגים בעיריות הבריטיות, הועברו אלינו כמו שהם: למשל, המשרה החשובה של "פקיד-העיר" (Town Clerk), הוא הפקיד הראשי שבעיריות להבא; הפקדון הכספי של המועמדים בבחירות והשגחת-הממשלה על הסכום, שהוציא כל מועמד על התעמולה בשעת הבחירות (לפי החוק החדש חייב כל מועמד להכניס לשלטונות פקדון של 25 לא"י, והכסף אינו מוחזר לו אם קבל פחות מחמשה-עשר אחוז של קולות בבחירות; וכל מועמד רשאי להוציא רק 15 לא"י על תעמולה); סידור-הבחירות לפי אזורים (ולא לפי עדות דתיות, כמו שהיה נהוג בבחירות הקודמות); הרשות לקבוצת-תושבים להגיש "פטיציה" לבית-המשפט בדרישה לבטל את הבחירות בעיר משום שנעשו מעשים מגונים בשעת-הבחירות. אפילו כמה מונחים ושמות לקוחים הם כאן מן החוק האנגלי, כמו שם הפקיד הראשי של העיריה הנזכר למעלה (Town Clerk), "אנשי העיר" — הכינוי לבוחרים (townsmen), "קרן-העיר" — הכינוי לכספי-העיריה (Municipal Fund), "חברות מוניציפאליות" — כך היא שם-העיריות הרשמי מעתה (כמו באנגליה — Municipal Corporations).

אבל אלה הם דברים, שאינם נוגעים ליסודות. בעיקרים, בכל מה שנוגע

לכל גתניני-חוק. דבר זה עלול היה לחזק מאד את עמדתם של היהודים בבחירות. באה הממשלה עתה וביטלה אותו הסעיף כאילו לא היה. הסבה פשוטה: אז לפני שנה, עדיין לא נתגבשה השיטה החדשה של הנציב הנוכחי, ועל-כן עוד מצאנו און קשבת לדרישתנו ההגיונית והצודקת בדבר מתן זכות-בחירה לגתניני-חוק. ואילו עכשיו, בשעה שהחוק מתפרסם בצורתו המוחלטת, כבר שטה ממשלת ארץ-ישראל במימי האנטיצינות והאנטי-יהודיות (שהן כאן, בארץ, "היינו הך") בגלוי, בעוז ובביטחון. מן הראוי לציין פרט זה: בימי-פלומר, שאז גם-כן נשללה זכות-הבחירה מגתניני-חוק, נעשתה הנתה כלפי אלה, שהגישו בקשה בדבר התאזרחות, עד יום שנתפרסם חוק-הבחירות, ופרסום-החוק היה אז רק כחדשים קודם הבחירות עצמן. ואילו עכשיו ניתנת ההנחה האמורה רק לאלה מגתניני-חוק, שהגישו את בקשת-ההתאזרחות עד להאחד בספטמבר 1933, כלומר, 8-9 חדשים קודם הבחירות. על-ידי כך נפסיד עוד מאות של בחרים בכל מקום. עד היכן מגעת הקטנוניות בשיטתם האנטי-יהודית של שלטונותינו הנאורים!

כאן, במספר-הבוחרים, מרכז הכובד של כל השאלה לגבינו. על-ידי שלילת זכות-הבחירה מגתניני-חוק מפחיתים את מספרם של הבוחרים היהודים בעיריות המעורבות באלפים הרבה, גוזלים מאתנו ביום-ההכרעה את כל העליה הגדולה של שנתיים האחרונות. שנתניני-חוק צריכים בדין ובצדק להשפיע על פעולת-העיריות, - דבר זה מוכר, כנראה, אפילו עכשיו על-ידי הממשלה, שפן מתקין החוק החדש, שהנציב העליון ימנה בעיריות של ירושלים וח'פה שני באי-כח מיוחדים לגתניני-חוק-לארץ, תושבי המקומות הללו. נשאלת השאלה: אם נתין-חוק-לארץ רשאי להיות בא-כח, רשאי לשבת כחבר במועצת-העיריה, למה לא נתן לו גם זכות פחות חשובה, זכות-הצבעה בבחירות? ועוד: כיצד יתמנו באי-כחם של גתניני-חוק? ודאי, בהתיעצות עם אותם גתניני-חוק, ראשיהם ומוסדותיהם הרשמיים. ובכן למה לא יעשה הדבר בדרך הישרה, כלומר, על-ידי מתן זכות-בחירה רשמית לסוג-תושבים זה? - ברם, אין תועלת בשאלות הללו. המטרה הקדושה של דכוי השפעת-היהודים ושל השלטת-הערביים היא התשובה היחידה לכל. וכבר ברור מראש: שני הנציגים של גתניני חוק-לארץ, בירושלים ובח'פה, יהיו בני-אדם, שלא יסייעו לנו, והלואי שלא יתחברו עם שונאינו. רווחת שמועה, שהממשלה תמנה אנגלי אחד וגרמני אחד. חייבים אנו להלחם בתקיפות על המקומות הנוספים הללו שבעיריות של ח'פה וירושלים: אם מתמנים באי-כח מיוחדים לגתניני-חוק, צריכים הם להיות נציגים של אותם החוגים, שהם מונים גתניני-חוק במספר הגדול ביותר; והחוגים הללו חוגים יהודיים הם. הן בירושלם והן בח'פה עולה מספרם של הנתינים הזרים שבקרוב היהודים בהרבה

לסמכותן של העיריות ולמידת-עצמאותן. אין המחוקק הארצישראלי יוצא בעקבות החוק האנגלי כלל; ודבר זה – נגיד בגלוי – הוא לטובתנו. תל-אביב היא פרשה בפני עצמה, וחייבים אנו לדרוש, שתתנהג לה זכויות מיוחדות בשים לב לתכונותיה המיוחדות. לעמדתה היוצאת-מן הכלל במסחר ובתעשייה ולחשיבותה העצומה לגבינו – חשיבותה המדינית והתרבותית כאחת. ואילו בנוגע לשאר העיריות, וביחוד לעיריות המעורבות, ודאי שאנו מעוניינים בהשגחה חזקה על פעולתן. מצדה של הממשלה ובצמצום-סמכותן, כלל גדול הוא בפוליטיקה: מיעוט, או בכלל הצד החלש, נוח לו שלא יהא תלוי לגמרו בשלטון המקומי ושתהא לו תמיד האפשרות הממשית לערער על מצבי-הרוב לפני השלטון המרכזי. העחונים הערביים – ואחריהם נגררו העתונים העבריים בלא להתעמק בדבר – קבלו מרה על כך, שהחוק החדש מגביר את תלותן של העיריות בממשלה. אבל הרי אך טוב לנו, שהחוק משאיר לנו פתח-תקוה זה של ערעור לפני השלטונות. אמנם, הללו רק לעתים רחוקות מאד מטים אוזן קשבת לקובלנותינו; אבל אלמלא מוראה של הממשלה היו העיריות מרעות לנו שבעתים, היו רומסות לארץ חייגו ממש. ובכן חייבים אנו לקדם בברכה את הסעיפים של החוק החדש, שקובעים, שראש העיריה וסגנו מתמנים על-ידי הנציב העליון; שהועדות השונות של העיריה זקוקות לאישורו של המושל המחוזי; שענייני-החינוך הוצאו מסמכותן של העיריות; שבין שלושת החברים של ועדת-העיריה לקביעת מסי-התושבים יהא אחד הממונה על-ידי המושל; שהחשבונות של העיריה יתבקרו על-ידי רואה-חשבונות ממשלתי; שפקידי-העיריה העיקריים יתאשרו על-ידי המושל ושהוא גם ימנה את הפקיד המנהל את הבחירות לעיריה. ודאי, התקינה הממשלה את הדברים הללו לא בשבילנו, אלא בשבילה. אבל אין כל ספק בדבר, שברכה בהם לארץ כולה ולנו בפרט. לא לחינם התנגדו להם כל-כך ראשי העיריות הערביות וחבריהם, ש"בהפקרא ניחא להם".

ג

בענינים המועטים הנקובים למעלה מסתיימת פרשת-הטוב שבחוק החדש. השאר כולו רע, רע מאד לגבינו. כשאנו קוראים בחוק ארוך זה, שהוא משתרע על מאה עמוד ויותר, אנו מקבלים את הרושם, שכוונתו של המחוקק היתה להבטיח מראש את נצחונם של הערביים בבחירות לעיריות המעורבות ואת שליטתם בהן למשך זמן מרובה. הכל כאילו מכוון למטרה זו. כללי-בחירות שונים, שהם כשרים בעניני-הממשלה בתל-אביב, בטלים ומבוטלים הם בעיריות המעורבות – רק לשם המטרה הקדושה של הבטחת השלטון הערבי. לשם כך עשתה הממשלה אפילו מעשה אשר לא יעשה: בטופס הראשון של חוק-העיריות, שמטרה אותו לעיון למוסדות רשמיים שונים בשנה שעברה, הכניסה היא עצמה סעיף, שנותן זכות-בחירה, בתנאים ידועים,

על הנוצרים נתיני אנגליה או גרמניה. חייבים אנו. איפוא, לדרוש, שלכל הפחות אחד משני באי-כוחם של הנתינים הזרים בכל עיר יהא יהודי.

הכוונה האנטי-יהודית שבסעיף בדבר זכות הבחירה מתבלטת ביחוד בהשוואה אל ת-ל-א-ב-י-ב. אם שלא מן הדין הוא, לפי דעת-הממשלה, להעניק זכות-בחירה לנתינים זרים, אם כרוכה בזה סכנה לאינטרסים של העיר או של הארץ כולה, — למה ניתנה על-ידי החוק החדש זכות זו לנתיני-החוץ שבתל-אביב, שהם נמצאים בה לאלפים ולרבבות ואפילו מהוים בה למעשה רוב של תושבים? מפני-מה דבר, שהוא מותר בתל-אביב, אסור הוא בירושלים ובחיפה? — ברם, סבת-ההפליה מצד-החוק מובנת וברורה היא אף לתינוקות: בתל-אביב אין שאלה של יהודים וערביים. ואילו בערים המצורבות היה מתן זכות-בחירה לנתיני-חוץ ממוטט מיד את השלטון הערבי בעיריות. מכאן ההפליה, אף על-פי-שרוחם של חוקי-בריטניה וכל מדינה מתוקנת בכלל מתנגד לכל מיני-הפליה. מפלים לרעה רבבות תושבים בעיר-הבירה ובעיר החוף הראשי של הארץ, ובלכד שיצילו את העיריות מן "הסכנה" של ביאות-כח יהודית חזקה. ובזה אין אומרים די, אלא באים מיד ומשיבים את הגזילה, גזילת זכות-ההשתתפות בהנהלת-העיריות, בעקיפין ל... נוצרים; ואילו מן היהודים גוזלים את הזכות אף בפעם השניה, אף בעקיפין, כלום נשלים עם התעללות זו בזכויותינו ובכבודנו? —

אך השיטה הממשלתית של "הבה נתחכמה" אינה מסתפקת אפילו במה שנתברר עד כאן. גדול הפחד של שליטנו האנטישמיים "פן גרבה" אף לאחר שנשללה זכות-הבחירה מאלפים הרבה מתוכנו, ביחוד פן גרבה בירושלים. מה עשו? — נפו את בעלי-הבתים שבעיר העתיקה בירושלים בזכות-בחירה, אף-על-פי שהללו אינם משלמים את מס-הרכוש העירוני. מפני-מה את בעלי-הבתים דוקה? — ברור — מפני שהם כמעט כולם ערביים או לא יהודים, שהולכים שלובי-זרוע עם הערביים (ארמנים, יוונים). וכך מתווספים בבת אחת, כמתנת-חנם, לערביים בירושלים מאות, אם לא אלפי-בוחרים. ומצד אחר, לא הכניסו מחוקקי-און אלה לתוך גבולות העיריה הירושלמית את השכונות הקרובות לעיר, כגון בית-הכרם, קרית-משה, בית וגן, וכו', וכך גרעו במחיידי אחד אלפי-בוחרים מן המספר שלנו. העוול, שנעשה לתושבים של השכונות הללו, בולט לעיני-כל, שהרי רובם ככולם קשורים הם בירושלים, על עבודתם בעיר פרנסתם והם גם משלמים מסים לעיריה ולממשלה בצורות שונות. וכי אין זה "צדק" למופת? — שוללים זכות-בחירה מנתיני-חוץ ואף מנתינים ארצישראלים לאלפים, שהם מכלכלים בכספם את העיריה ומוסדותיה, — ובו בזמן מעניקים זכות זו לבני-אדם, שאין להם חלק בספוק של הכנסות-העיריה כלל.

וסבורים היינו, שאחר כל אלה נגמר הענין, שאחר העושק הגדול, שעשקו

אותנו בבחירות, יניחו לנו השליטים להשיג ביאות-כוח. לכל הפחות, לפי מספר-
 הבוחרים הקצוץ, שעוד השאירו לנו בחסדם. לא כן! בעלי החוק החדש המשיכו
 בשיטתם והתחכמו לקפח זכותנו יותר ויותר. בעיר בעלת אוכלוסין מעורבים
 הרי הדרך הטובה ביותר להבטיח לכל לאום את ביאות-כוחו במידה צודקת הוא
 – לקבוע בחירות לפי קוריות לאומיות; פחות שלמות וביטחון בנידון זה יש
 בשיטה היחסית; אך גם בה יש משום מוצא הגן. ואולם המחוקק הארצישראלי
 לא בחר אף באחת משתי הדרכים הללו (בעיריות המעורבות), אלא קבע בחירות
 לפי אזורים. וזהו מודע ישן-נושן, שאנו מיטיבים להכירו מארצות-אירופה
 המפורסמות בקיפוח-זכויותינו בבחירות. שיטת-האזורים פותחת כר נרחב לכל
 מיני עוות-דין כלפי החלש. לטכסיסים של שרירות-לב וזדון, שקורין להם
 "גיאומטריה של בחירות". הרַבּבּה של ביאות-הכוח בעירוב-מדינה ללאומים שונים,
 הוא בידי הממשלה כחומר ביד היוצר. אפשר לה לחלק את העיר לאזורים מרובים
 או מועטים; לתת לאזור, שרובו ישראלי, רק בא-כוח אחד ולאזור, שרובו נכרים,
 שני באי-כוח; לסדר את חלוקת-העיר לאזורים באופן, שברוב האזורים יהא רוב
 לערביים דוקה. הרי שיטת-האזורים גרמה, שבפולניה הקונגרסית קבלו היהודים
 רק שני מקומות ב"סיים" הנוכחי, אף-על-פי שמספרם של האוכלוסים היהודיים
 שם הוא יותר משני מיליונים ומחצה; שברומיניה לא קבלה המפלגה הלאומית
 היהודית השנה אף ציר אחד בפארלמנט; שאותו הדבר קרה גם ליהודי-
 צ'כוסלובאקיה לפני שנים אחדות. בכל ארצות-הגולה מתקפחת זכותנו בבחירות
 לעיריות ולמוסדות-המחוקקים על-ידי שיטה זו, שיטת-האזורים, והנה בה דוקה
 אחז המחוקק בבית הלאומי העברי. – ומעניין הדבר: עוד בבחירות הקודמות
 לעיריות בארץ הצביעו התושבים לפי קוריות לאומיות; הפעם יש "התקדמות",
 הוטלה עלינו שיטת-האזורים, כדי שלא נהא בטוחים אף במכסת-המקומות הזעומה,
 שעוד אפשר לנו לזכות בה אחר הקיצוץ האכזרי של רשימות-בוחרינו. ואף כאן
 מתבלט העוול בהשוואה אל המצב בתל-אביב: שם דוקה הנהיגו מחוקקינו את
 שיטת-היחסיות. שהרי – שוב – שם אין שאלה של יהודים וערביים, שם אין
 צורך, איפוא, לדאוג לערביים, לבל יבולע להם, חס וחלילה, מרבוי
 הבוחרים היהודיים.

והכל נעשה, כמובן, על סהרת-הקודש. אין אומרים בפשטות: אנו שוללים
 את זכות-הבחירה מנתיגי-חוץ כדי להקטין את כוחם של היהודים בעיריות, אלא:
 "מבחינה פרינציפיונית" אין לתת זכות בחירה במוסדות של המדינה לבני-אדם,
 שאינם אזרחי-הארץ: "שלטון טוב" מחייב לעמוד על עמדתו זו. אין אומרים
 בגלוי: אנו קובעים את שיטת-האזורים בבחירות כדי שנוכל להחזיק בידנו את
 מאזני-ההכרעה לטובת הפוליטיקה הפרו-ערבית שלנו, אלא: אנו שוללים את

הבחירות לפי קוריות לאומיות מפני ששיטה זו מפרדת בין העדות. בעוד שהשיטה האזורית יכולה לקרב אותן; ומה שנוגע לשיטה היחסית, הרי היא "מסובכת" יותר מדאי. מותר לשאול: אילו היה נוגע הדבר לאנגלים ולערביים, אילו היו תקנות החוק הללו עשויות לגרום קפוח-זכויות לאלפים ולרבבות לא-יהודים, כלום היו מחוקקינו גם אז קובעים אותן להלכה ולמעשה? – העוול, שנעשה לנו כאן, מרגיזנו ביותר כשאנו מעלים על הדעת, שבכל הערים אנו משלמי-המסים העיקריים אנו ושפעולותיהן של העיריות מתכללות ברובן בכספי-היהודים. זה כשב-עשרה שנה רצופות, מתחילתו של הכבוש הבריטי, נמשך בלא הפסק עוות-הדין כלפינו בעיריות של הארץ. זה כשב-עשרה שנה מצפים אנו כאן להופעתו של הצדק הבריטי, שעליו הכריזו אחינו הרברט סמואל ממרומי הר-הצופים לאחר שנתמנה לנציב הראשון ליהודה – והצדק טרם מופיע. בסיון תרפ"ד (1924) נתכנסה בירושלים מועצה ארצית מיוחדת של עסקני-הצבור היהודיים לעניגי-העיריות; כשאנו מעיינים עכשיו בדין-והחשבון של מועצה זו, באינפורמציה, שנמסרה בה, בוויכוחים ובמשאלות של הצירים, הרי אנו מופתעים ממש לקריאת הדברים: דומה כל-כך הוא המצב כיום לזה של אז – נציב הלך ונציב בא, ארבעה נציבים שונים באישיותם וברוחם נתחלפו מאז, ובמצבנו העגום בעיריות של ביתנו הלאומי לא נשתנה לטובה כלום, לא כלום!

ד

כרמוז למעלה, המגמה של החוק החדש היא לא רק להנחיל להערביים נצחון בבחירות הקרובות לעיריות, אלא גם לקיים נצחון זה בידם לאורך-ימים. לשם כך קובע החוק כלל, שאין דוגמתו בשום ארץ בעולם: שהעיריות החדשות תתקיימנה – שש שנים, כמעט עד סוף 1939; פרוש-הדבר הוא – ששלטונם של האסנדים הערביים שונאי-ישראל בעיריות לא רק ימשך עוד שש שנים רצופות, אלא יתבצר לזמן מרובה אחר-כך, שהרי במשך זמן כהונתם הארוכה הם, ודאי, יספיקו למלא את כל המקומות שבעיריות באנשי-שלומם, לעשות חווים מסחריים נוחים להם בשם העיריות, להרחיק מן העבודה את כל הפקידים והפועלים היהודיים, וכו'. כמה דברים העתיק המחוקק מן החוק האנגלי – ולמה לא נטל ממנו גם את הכלל, שהעיריות נבחרות רק לשש שנים? מהו הטוב, מבחינת האינטרסים של כל האוכלוסין וכל הארץ כולה, בדבר זה – לשעבד את הערים ואת מוסדותיהן בכל מקום לכנופיה של שליטים עריצים (כריר, שהרכב-המועצות הנוכחי לא ישתנה בעיקרו גם לאחר הבחירות הבאות) לשש שנים בבת אחת? – ומבחינת האינטרסים היהודיים יש כאן עוולה דוקרת את העינים. אם שיטת הבחירות ותקנותיהן מקפחות את זכויותינו הפעם, הרי יכולים היינו להתגחם במה שבבחירות הקרובות יתוקן היחס אלינו, ואז יוטב מצבנו בעיריות, יכולים

היינו, למשל, לומר לעצמנו: אם הצרה העיקרית היא מעוט הנהיגה הארצי-ישראלים בתוכנו, נשתדל לאזרה את רוב-חושבינו דברים במשך השנים הקרובות. על כל פנים, גם הממשלה אינה יכולה שלא להודות, שרעה געשית הפעם לרבות של תושבים יהודיים, שהם משלמים מסים לעיריות, על-ידי שלילת זכות-הבחירה מהם. ובכן למה שואכ? היא לקיים רעה זו לזמן מרובה? הלא מידת הצדק והיושר מחייבת אותה, להיפך, לעשות מה שצריך כדי שהרע (אם כבר היה הכרחי הפעם, לדעתה) יחלוף במהרה, כלומר, להתקין, שבחירות חדשות תערכנה בקדם האפשרי, לאחר 2 – 3 שנים, ועד אז, אפשר, יוכל הרוב הגדול של נתיני-חוץ להתאזרח ולקבל על-ידי כך את זכות-הבחירה.

הממשלה שואפת בגלוי למטרתה – לבצר לזמן מרובה את יחס-הכחות המסולף במוסדות של האבטנומיה המקומית. דבר זה הוא עוול גדול שבעתים בארץ כארצנו, שלמעשה משתנה בה יחס-הכוחות בערים מדי שנה בשנה. במשך שנתיים האחרונות נוספו בערים המעורבות, לכל הפחות, עשרת אלפים עולים יהודיים. ואנו בטוחים, שלמרות כל המכשולים והמעצורים יוצרו האוכלוסים היהודיים בערים מתווספים והולכים אף להבא, הודות לעלייה, ששום כוח לא יפסיקנה. אם באנגליה נבחרות העיריות לשלש שנים, הרי בארץ-ישראל כן הדין והצדק הוא לערוך בוחרות לעיריות פעם בשנתיים. מתן-תוקף לעיריות החדשות לשש שנים זהו סילוף-מציאות איום. כבר שאלו את בא-כוחה של ממשלת ארץ-ישראל בן-צביה, כיצד קרה הדבר המשובה, שהיהודים הם מייעוט בעירית-ירושלים למרות מה שהם מהוים רוב-אוכלוסים בעיר. בא-כוחה של הממשלה השיב מתוך החחמקות, שבקרוב תערכנה בחירות חדשות, ואז יתוקן הדבר. אין לדעת, אם נחה דעתה של ועדת-המאנדאטים מ"באור" זה לסילוף הגדול של המציאות הארצישראלית על-ידי ממשלת-המאנדאט, ואילו ההוק החדש מעיד, שהממשלה בניגוד להבטחתה בזניבה, ממשכת בסילוף שלה. חייבים אנו להביא את הדבר לפני ועדת-המאנדאטים ולמחות נגדו ביתר תוקף.

נציין עוד כמה מומנטים בחוק החדש, שהם המגבירים את המגמה הברורה של הממשלה.

באנגליה נבחר ראש-העיריה רק לשנה אחת (ויש לו זכות להבחר שנית); ואילו מחוקקינו קובעים, שראש-העיריה וסגנו מתמנים לכל תקופת-סמכותה של העיריה, כלומר, לשש שנים. רוצה הממשלה, שעוד במשך שש שנים שלמות נהיה משועבדים לאותם האדונים, שכל הזמן התעללו בכבודנו ורמסו את זכויותינו ומן ועדת-שאו ועד הראיון האחרון עם הנציב, היו דבריהם עלינו שטנה נתעבת אחת ארוכה. הנציב הנוכחי נשען בדרכו המדינית בארץ על האדונים הללו, ועל-כן חייבים אנו לשאת בעולם האכזרי?

באנגליה ובארצות אחרות קיימת על-ידו של ראש-העיריה הנהלה, ולחברי ההנהלה (Aldermen באנגליה) יש השפעה ממשית על מהלך הענינים בעיריה. ואילו אצלנו אין הנהלה בעיריה, ואף החוק החדש אינו יוצר אותה. הסבה מובנת: הממשלה רוצה בשלטונם המלא של ראשי-העיריות הקרובים ללבה מאד, ועל-כן לא העמידה לצדם שום מוסד, שום חבר-אנשים, שהיו עלולים לצמצם את שלטונם ויפוי-כחם, חלילה. יתר על כן: החוק החדש מרשה לראש-העיריה לקרוא לישיבה את חברי-המועצה רק פעם בחודש! חוסר-ההגיון וחוסר-היושר שבתקנה זו הם למעלה מכל ספק. כמה ענינים, גדולים וקטנים, מצויים בעיריה הירושלמית או החיפנית או היפונית במשך שנה—בוודאי הם מגיעים למאות — ולדון על כל אלה צריכים חברי-המועצה בשתיים-עשרה ישיבות בסך-הכל! ברור, שלא יספיקו, אף אם יוסיף ראש-העיריה בחסדו עוד 2-3 ישיבות במשך השנה. והתוצאות ידועות מראש: הדיקטטור של העיריה יוסיף לעשות בה כאדם העושה בתוך שלו, ורק ענינים מועטים יקתכו על-פי המוסד הקוליגיאלי — על-פי המועצה. כוחת של זו היא קרוב לאפס, כמו שהוא גם כיום, ותקלה נוספת לענינים שלנו: עוול כי יעשה לאוכלוסים היהודיים, כרגיל וכנהוג בעיריות המעורבות, יצטרכו באי-כחנו להמתין חודש שלם עד שיוכלו לטעון נגדו בישיבת-המועצה. סכויים "מצוינים" להגנת-האינטרסים של התושבים בכלל ושל התושבים היהודיים בפרט! אבל כלום זה מעניין את הממשלה? — ממשלתנו הפצה ביקרם של ראשי-העיריות, והיא אינה נרתעת לאחוריה מפני שום דבר, אף מפני הדבר המזיק ביותר. זה נקרא, כנראה, אצלה "שלטון טוב" (Good Government) — ביטוי, שהוא חביב כל-כך על שליטי הבית הלאומי...

ה

המצב הקשה כלפינו בעיריות, שעוד יורע עם הבחירות הבאות, מכריחנו להפנות את לבנו יותר מתמיד לאפשרות של שלטון עצמי, שהיא ניתנת במידה ידועה, במסגרת החוקית הקיימת. אף החוק החדש נוגע בענין זה — בשני מקומות: בסעיף 3 ובסעיף 63. הראשון מיפה את כחו של הנציב לעשות איזה שטח שהוא, בין שהוא נמצא בתוך עיריה אחרת ובין שאינו נמצא שם, לעיריה מיוחדת, אם רוב התושבים רוצים בכך או אם יש טעמים אחרים לדבר. לפי הסעיף השני, רשאים תושביו של איזה אזור שהוא, שנמצא בתוך שטח-העיריה, להתארגן כ"אזור עירוני", באישורו של הנציב העליון, ולבחור בוועד, לסדר להם עבודות צבוריות ולהקים מוסדות צבוריים שונים. את ההצעות בענינים הללו ישלח הוועד אל המושל המחוזי ואל העיריה, ואם המושל יאשר אותן לאחר שישמע את עצמתה של העיריה, יוטל מס נוסף על תושבי האזור לשם הוצאתן של ההצעות לפועל, והמס יגבה על-ידי העיריה, שתמסור את הכספים לוועד-האזור. דרך שניה זו מזכרת אותנו את השכונות, שאף כיום הן מטילות מס נוסף על התושבים היהודיים לצרכים שונים. אם אמנם החוק בותן ל"אזור"

הנוצר על ידו את הגושפנקה של חובה ורשמיות, שאינה לשכונות, הרי מצד אחר הוא עושה אוהו תלוי במושל (שהכל זקוק לאישורו, אפילו שיטת-הבחירות לועד-האזור) ולא מעט גם בעיריה, מה שאין כן השכונות, שהן בנות-חורין בפעולותיהן. חייבים אנו לזכור, שתושבי-ה"אזור" יצטרכו לשלם שלשה מיני מסים של חובה: לעיריה, לקהילה ולועד-ה"אזור", וכולם למוסדות של שלטון עצמי. אכן יותר מדאי ביוקר יעלה השלטון העצמי לאחינו! בעוד שהשכנים הערביים שלהם ישלמו רק מס אחד – לעיריה בלבד...

לא, אין ענין ה"אבטונומיה" האזורית כדאי לנו כלל: הוא מטיל משא נוסף של מסים ואינו נותן למשלמיהם אבטונומיה אמיתית כל-שהיא. אין לנו אלא ללכת בדרך הראשונה, שהיא מסומנת בסעיף ג' של החוק החדש: בכל הערים המעורבות חייבים אנו לשאוף, שהשטח המאוחד של השכונות היהודיות יהפך לעיריה מיוחדת. אל-נא נשלה את עצמנו בתקות-שוא. על הקשר האנגלי-הערבי בעיריות נגדנו לא בקרוב נתגבר; כל התאמצות חדשה תביא לנו רק מפח-נפש חדש. אף סומא בשתי עיניו כבר יכול לראות עכשיו, שבירושלים לא תניח לנו הממשלה בעתיד הקרוב לשלוט בשום אופן. אפילו כשנגיע לתשעים אחוז של אוכלוסיה-עיר; ובתור מיעוט בעיריה אנו נתונים להתעללות גסה ומתמדת מצד שליטיה. אבל נניח, שאחר שנים רבות והתאמצויות עצומות יבוא סוף-סוף היום המאושר ואנו נשיג רוב בעיריה הירושלמית וגם ראש-העיריה יהא יהודי, הכל כיאות לרוב יהודי, – כלום נוכל אז למעשה להשתמש בנצחוננו? כלום נוכל למעשה, אפילו אז, לבטל את הערביזאציה הגמורה של העיריה ומוסדותיה, שנתהוותה במשך עשרות שנים, ולתת לה צביון עברי בעניני הלשון, הפקידות, הפועלים, ועוד? – הרי דוגמת טבריה לפנינו: בעיר זו אנו מהווים שני שלישים של האוכלוסים, ואף ראש-העיריה הוא יהודי כאן; וכלום אין העיריה שלה ערבית בעיקרה – על פקידיה, על פועליה, וכיוון עבודותיה הצבוריות, על לשונה וכו' – כמו עירית ירושלים, שאנו מיעוט בתוכה? – ודאי, חלילה לנו לוותר על זכויותינו האזרחיות והלאומיות באיזה מקום שהוא, ואפילו בעיר שיושבים בה רק עשרות אחדות של יהודים נדרוש תמיד את המגיע לנו בדין ובצדק. אבל השאלה היא בדבר הכיוון, בדבר המוצא, בדבר שאיפתנו הכללית, הישובית, הלאומית*.

נחדל-נא איפוא לכתוש מים במכתש! נתמסר לעבודה לאומית-מדינית

* ובכן חושב המחבר הנכבד של המאמר, שיש לנו למסור בידי הערביים את ירושלים העתיקה כולה עם "הכותל המערבי" ועם כל קדשינו בתוכה? וכי לא כדאי יותר לסבול ולשאת כל מה שאנו סובלים כיום, – ובלבד שיהא גם לנו חלק ונחלה בתוכה? (המערכת).

פוריה, וזו נמצאת רק על דרך תל-אביביזאציה של שכונותינו בערים המערבות. כלום מתארים אנו לעצמנו מה עלתה לנו כיום, מה דלות היו התוצאות החיוביות ומה מחודדים היו יחסינו עם הערביים אילמלא היינו הופכים את שכונת «אחוזת-בית» לתל-אביב לפני הצי-יובל-שנים? – נחדל-נא, איפוא, להיות «חוטבי-עצים ושואבי-מים» לשכנינו! «הדר-הכרמל» והשכונות הסמוכות בחיפה, כל האזור היהודי הצפוף בירושלים וכן השכונות היהודיות בירושלם ובצפת צריכות לדרוש עיריות מיוחדות על סמך החוק החדש. המחוקק לא הכניס בחוק, למרות דרישתנו, את האפשרות ליצור עירית-משנה בכל מקום, מעין פשרה בין ועד אזורי, שפירושו כמעט אפס, ובין עיריה נפרדת, שעומדת ברשות-עצמה לחלוטין. אפשר, לא עשה המחוקק כך מפני שחש לסכסוכי-סמכות תדירים בין העיריה המרכזית ובין עיריות-המשנה במקום (דוגמת הסכסוכים שבין «לונדון סיטי» המרכזית ובין 28 עיריות-המשנה שלה). המחוקק השאיר לנו רק את הכרירה בין ועד-האזור ובין עיריה מיוחדת, ואנו צריכים לבחור בזה האחרונה; רק אז ירווח לנו.

וכלום תתן לנו הממשלה את משאלתנו? – ודאי לא בנקל. אבל על כל פנים אנו במשאלתנו זו עומדים על בסיס החוק, שהיא עצמה פרסמה זה עתה. אנו הולכים בדרך, שהיא עצמה התותה ועודדה; אנו יכולים למלא את דרישתה, כלומר, להוכיח, שרוב התושבים של שכונותינו רוצים בעיריה מיוחדת. כלום רוצים הם או ירצו בדבר באמת? – הכל אפשר. אפשר שיאמרו כאותו עבד: «אהבתי את אדוני... לא אצא חפשי». אף בציוניות לא רצה רוב העם בתחילה. חייבים אנו לפקוח את עיני הטועים והתועים.

* * * * *

ישאלו: והמצב בעיריות הקיימות מה יהא עליו? כמובן, חייבים אנו להלחם על מלוא-זכויותינו בהן, כמו שכבר הודגש קודם-לכן. חייבים אנו לדרוש בלא הפסק את ביטול כל אותם הסעיפים שבחוק החדש, שיש בהם משום עוול. חייבים אנו לדרוש מתן זכות-בחירה גם לנתיני-חוץ; קביעת בחירות לעיריות אחת לשנתיים-שלוש; החלפת השיטה האזורית בשיטה היחסית; נציגות מתאמת למספרנו בועדות-הבחירות; ישיבות פומביות של מועצות-העיריות; פרסום התקציב שלהן בעתונות קודם אישורו על-ידי המושל; ועוד ועוד. בקיצור, חייבים אנו לשאוף בתוקף לשפורו של המצב הקיים בהווה עד כמה שאפשר. אבל העתיד, הפתרון הגמור של הבעיה המוניציפאלית שלנו, המוצא האמתי מן המצב כאן – הוא כולו בעיריות עבריות מיוחדות, אך ורק בהן*.

(* עיין על זה גם-כן: ד"ר משה כהן, הציוניות והשאלה המוניציפאלית, ביתר, I, 273 –